

Samlade insatser

Forskare, förvaltare och ideella krafter samverkar i ett gränsöverskridande projekt. Ta del av senaste rön om biologi, stödinsatser, förvaltning och fjällrävsturism som

Foto: Lars Liljemark

Senaste nytt inom skandinavisk fjällrävsforskning- och förvaltning presenterades för de 120 deltagarna under Skandinaviskt Fjällrävseminarium i Vålådalen i november 2012. Arrangörer var InterReg-projektet Felles Fjellrev, i samarbete med Naturvernforbundet i Norge.

Fokus låg på Felles Fjellrev men även nyheter från Fjellrev i Finnmark presenterades. Här följer en kort sammanfattning.

FRAMÅNGSRIKT MED OLIKA INSATSER

Medan man i Sverige, i slutet av 1990-talet, började testa stödutfodring och rödrävsjakt valde Norge en annan väg med uppfödning av fjällrävar i fångenskap och utsättning av valpar. Det var klokt att man vidtog olika åtgärder – nu kompletterar de båda länderna varandra. Det finns inte några norska eller svenska fjällrävar. När man ser utbredningskartan är det helt uppenbart att de är ett gemensamt ansvar (se karta).

År 2011 konstaterades 66 föryngringar, dvs födda valpkullar, i Sverige och 40 i Norge (inga föryngringar år 2012, med undantag för en strax utanför avelsstationen i Norge). Det innebär att det nu finns drygt 200 vuxna fjällrävar i Skandinavien.

I Finland har ingen fjällrävsföryngring konstaterats sedan år 1996.

I det svenska åtgärdsprogrammet för fjällräv för 2008–2012, är det långsiktiga målet att det senast år 2025 ska finnas fler än 600 vuxna fjällrävar och att det goda lämmelår ska födas fler än 150 valpkullar.

Populationerna ska också hänga samman både geografiskt och ekologiskt.

Det kortsiktiga målet om föryngring i alla delområden är tyvärr inte uppnått än.

Antalen fjällrävsföryngringar i Skandinavien under de senaste fem åren är följande:

	2008	2009	2010	2011	2012
Norge	13	0	16	40	1
Sverige	34	2	28	65	0

NÄR LÄMMELTÅGET GÅR ÄR FJÄLLRÄVEN PÅ

Fjällräven i Skandinavien lever i ett komplicerat näringsnätverk. Här styr lämmelcyklerna och fjällräven är utsatt för konkurrens och predation från örn, rödräv och andra större rovdjur. Oftast har alla gnagare toppår samtidigt och sorkar kan vara talrikare än lämlar. Trots det dominerar lämlar fjällrävens diet. En anledning kan vara att lämlar, i större utsträckning än andra gnagare, verkar röra sig mer uppe på snön. En annan anledning kan vara att antalet lämlar, till skillnad från andra gnagare, ökar ju högre upp på fjället man kommer.

I ett varmare Skandinavien kommer det troligen att bli längre mellan lämmelåren och topparna kommer att bli lägre. Kunskapsbristen om lämlarnas liv och levne är påtaglig. Forskarna vet att cykler uppstår genom täthetsberoende processer och att lämlarna kan påverka sin föda i så hög grad att lämmelbetet kan ses på satellitbilder. Man vet också att det finns ett samband mellan klimat och gnagarcykler,

men man vet inte varför.

Mycket är alltså fortfarande oklart vad gäller de bakomliggande mekanismerna som styr gnagarcyklerna. Det sker stora förändringar i fjällesystemet som påverkar fjällräven negativt. Man kan inte förutspå samspelseffekterna och mer forskning behövs för att lösa framtida utmaningar.

Fjällrävarnas reproduktion triggas av gnagartillgång och styrs helt av gnagarfasen. Varför vet man inte. Reproduktionsframgången ändras inte för att man inom Felles Fjellrev stödutfodrar fjällrävarna. Däremot ökar kullstorleken med 30 procent. Hela 93 procent av valparna som föds i gnagarcykelns nedgångsfas dör under sitt första levnadsår, även valpar som har haft tillgång till stödutfodring, och det är hösten som är flaskhalsen.

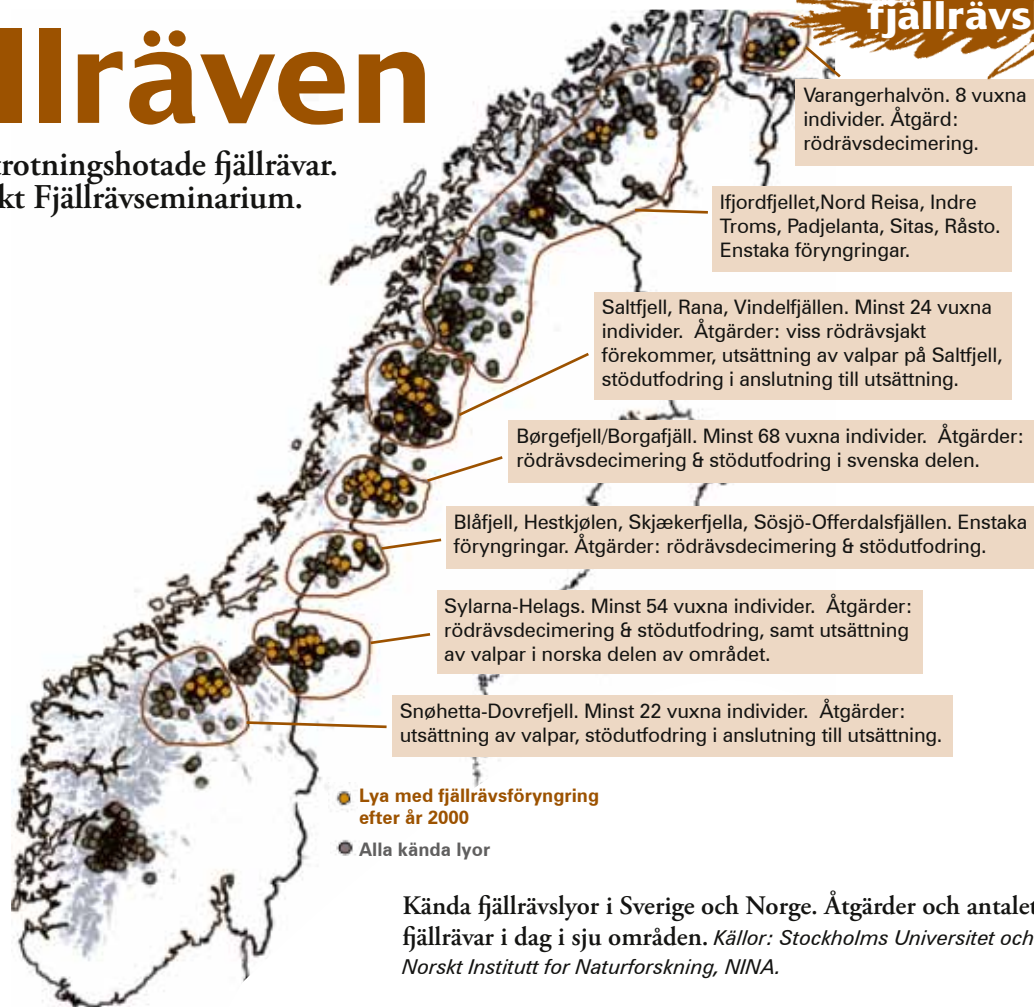
Forskarna har ännu inte kunnat följa upp överlevnaden hos de fjällrävar som föddes år 2011. Men under den kritiska perioden hösten 2011 fanns det fortfarande mycket lämmel och under våren 2012 observerades fjällrävar i områden där de inte har setts på flera decennier.

RÖDRÄVENS NÄRVARO PÅVERKAR OCKSÅ

På Varangerhalvön får fjällrävarna inte tillgång till kadaver som också ingår i deras födoval, om det finns rödräv i området. Samtidigt har man i Helagsområdet inte kunnat se någon effekt på fjällrävarna när rödrävar konkurrerar om kadaver. Däremot är fjällrävarnas parningsframgång nästan

för fjällräven

för att rädda Skandinavien utrotningshotade fjällrävar. presenterades vid Skandinaviskt Fjällrävseminarium.

50 procent högre i områden där det finns färre rödrävar. Det finns också en viss risk att fjällrävar blir dödade av rödrävar.

Varje år inventeras omkring 600 lyor i Skandinavien, man dokumenterar om de är bebodda av fjällräv eller rödräv. Stödutfodringen och rödrävsdecimeringen visar tydligt resultat – fjällrävspopulationen har ökat. Stödutfodringen står för cirka 30 procent av ökningen och rödrävsdecimeringen för ungefär 20 procent. Absolut viktigaste faktorn är dock gnagarna, ungefär halva tillväxten i fjällrävspopulationen kan tillskrivas de senaste lämmelåren.

Efter rekordåret 2011, då det föddes över 250 fjällrävsvalpar endast i Helagsområdet, har örönmärkta fjällrävar därifrån observerats bland annat på Hardangervidda, Dove, Grøvelsjøfjella och Hestkjølen.

LYCKAT UPPFÖDNINGSPROJEKT

Fjällrävarna, liksom andra arter, behöver genetisk variation för att bland annat kunna möta miljöförändringar, som den nu aktuella klimatförändringen. Studier har visat att den genetiska variationen är låg i den skandinaviska fjällrävspopulationen och att parbildning mellan nära släktingar förekommer. Dessutom är populationen fragmenterad.

Utsättning av valpar och flytt av valpar mellan de olika områdena bidrar till att öka den genetiska variationen. Stepping Stone-områden, det vill säga områden mellan kärnområdena där fjällrävar kan leva, är

viktiga för att öka möjligheten till naturligt genetiskt utbyte mellan delpopulationerna och minska fragmenteringen.

Målsättningen med det norska avelsprogrammet är att stärka den vilda populationen, återetablera fjällrävar där de tidigare har funnits, öka det genetiska utbytet och att vara en genbank. Fram till år 2012 har 38 fjällrävar ingått, varav 59 procent är viltfångade och 41 procent från egen uppfödning.

Så här långt har avelsprogrammet varit en succé och 245 valpar som fötts i det vilda härstammar från avelsprojektet. Tack vare avelsprogrammet har Norge en ökande andel av föryrgringarna i Skandinavien.

VÄLKOMMEN OM DU BEVARAR EN HEMLIGHET

Att se vilda djur i deras miljö är en stark upplevelse och växer som reseanledning. Möjligheten att öka människors engagemang och förståelse för djur och natur bör tas tillvara. Därför föddes idén med guidade fjällrävsturer från Helags Fjällstation. Turisterna betalar för upplevelsen och pengarna går oavkortat till att köpa fjällrävsfoder. Fjällstationen får fler gästnätter, ett bredare utbud, ökat antal arbetstillfällen och en unik image.

Totalt har man guidat hundra deltagare de två första somrarna och alla har fått se fjällräv. Före turen får alla deltagare skriva på ett sekretessintyg, där man förbinder sig att inte sprida kunskapen om lyans position. Det är endast en lya man går till och man har länsstyrelsens tillstånd att under

sommarsäsongen besöka lyan med max två grupper i veckan och då med max åtta personer per grupp. Tiden på spaningsplatsen är begränsad till max fyra timmar. Alla iakttagelser som görs rapporteras till naturbevakarna. Gästerna upplever det positivt att man inte stör och att man får vägledning i hur man ska spana utan att störa.

Seminariedagarna i Vålådalen, som innehöll över tjugoochro intressanta föreläsningar, sammanfattades med orden: Det handlar inte om att hjälpa fjällräven – det är helt enkelt människans ansvar att åtgärda skador som vi människor har orsakat i fjällrävens livsmiljö. Alla föreläsarna var överens om att en av de viktigaste komponenterna för arbetet med att rädda fjällräven i Skandinavien är engagemang hos de inblandade. Men till sjuende och sist är det ekonomiska resurser som styr hur framtiden för fjällräven ser ut.

KARIN ERICSON

Ovanstående är en sammanfattning från föreläsningar som gavs av bland andra fjällrävsforskare från Stockholms universitet, universitetet i Tromsø, Norsk Institutt for Naturforskning NINA, Norsk Polarinstittutt, förvaltare och naturbevakare på båda sidor norsk-svenska gränsen, representanter från Naturvernforbundet och en turistentreprenör. Utförligare referat finns på hemsidorna rovdjur.se och fellesfellrev.se, där ser du vem som sagt vad. På fellesfellrev.se kan du också ladda hem en ny broschyr med mer fjällrävsinformation samt de svenska och norska åtgärdsprogrammen.